

VISUELL VEILEDER FOR SKARNES SENTRUM SØR OG VEST

Bakgrunn og formål

”Visuelle veileder for Skarnes” er et vedlegg til reguleringsplanene ”Skarnes sentrum sør”, ”Skarnes sentrum vest, del 1 og del 2”. Sammen med reguleringsplanene skal den bidra til å styre utviklingen av det visuelle miljøet på Skarnes i en positiv retning, og slik at stedets egenart får komme tydelig fram. Den er utformet for å være et konkret hjelpemiddel ved utforming av utomhusarealene.

Mange konsulenter og prosjekterende vil framover komme til å være involvert i arbeidet med utviklingen av Skarnes. Veilederen vil være et viktig ledd i den interne informasjonen om utendørs materialbruk mellom de ulike faggruppene.

Veilederen gjøres gjeldende for de områdene som i reguleringsplanene ”Skarnes sentrum sør” og ”Skarnes sentrum vest, del 1 og del 2” reguleres til sentrumsformål, forretning og kontor m.m. Utenfor de områdene som inngår i de nevnte sonene, men innenfor planenes virkeområde, skal likevel all kantstein være av granitt med naturlige ledelinjer som angitt i veilederen, og punkt 4.10 (Skilt) skal også gjelde.

Veilederen skal ikke være juridisk bindende, men vesentlige punkter er tatt inn i reguleringsbestemmelsene, og det vil dermed være hjemmel for å kreve at de etterkommes.

6. mai 2011

Cecilie Klaveness
Landskapsarkitekt
Øvre Romerike Prosjektering as

Innholdsfortegnelse

1. Oppdraget	4
1.1 Generelt	4
1.2 Omdømmeprojektet	5
1.3 Stedsanalysen	5
2. Eksisterende situasjon	6
2.1 Arkitektur	7
2.2 Belegg på veiene	7
2.3 Belegg på fortau, perrong og inngangspartier	7
2.4 Kantstein	8
2.5 Murer og avgrensninger	9
2.6 Trapper og ramper	10
2.7 Belysning	11
2.8 Møblering og farger	12
2.9 Skilt	16
2.10 Vegetasjon	17
3. Hvilke elementer kan man bygge videre på?	19
4. Framtidig arealbruk i Skarnes, den urbane bygda	22
4.1 Arkitektur	22
4.2 Belegg på veier og gater	22
4.3 Belegg på fortau, perrong og inngangspartier	22
4.4 Kantstein	22
4.5 Ledelinjer og universell utforming	22
4.6 Murer og avgrensninger	23
4.7 Belysning	23
4.8 Møblering	23
4.9 Skilt	25
4.10 Vegetasjon	27
4.11 Vedlikehold og renovasjon	27

1. Oppdraget

1.1 Generelt

Norsk institutt for by- og regionalforskning har gjennom sitt prosjekt ”Miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene” konkludert med at tiltak som forbedrer miljøet, også øker stedets attraktivitet. Når presset fra ulike internasjonale impulser er sterkt, er det spesielt viktig å ta vare på de lokale særtrekkene og tettstedenes egenart. Mye av det mest unike og bevaringsverdige i global sammenheng finnes utenfor de mest urbaniserte områdene. Blomstrende bygdekultur er derfor svært viktig i arbeidet med å opprettholde og videreutvikle Norge som en særpreget og spennende kulturnasjon.

Tettstedsprogrammet har bidratt til styrket identitetsfølelse og stolthet over eget sted. Det har blant annet er skapt økt bolyst og identitet basert på lokale tradisjoner, estetikk og næringsutvikling. Mange kommuner har maktet å synliggjøre, skape blest og oppslutning om gode resultater. Dette har bidratt til å skape oppmerksomhet og stolthet hos både involverte aktører og blant folk flest.

Et eksempel er Hokksund, som i begynnelsen av 1990-årene gjennomførte en omfattende opprusting av gater og plasser i sentrum og fikk forbedret tilgjengeligheten. I etterkant har Hokksund sentrum fått økt handel og aktivitet, og det har vært omfattende nybygging i sentrum.

Vegvesenet gjennomførte i 1998 – 2001 etatsprosjektet ”miljø – på eksisterende vegnett. I rapporten: ”Fra riksveg til gate, erfaringer fra 16 miljøgater” oppsummerer de bl.a. virkningen opparbeidelse av miljøgate har hatt for stedet. Generelt fremheves det at et slikt prosjekt på et lite sted innebærer en stor og synlig forbedring av det fysiske miljøet. Et vellykket prosjekt vil derfor bli et forbilde for ambisjonene i andre byggetiltak; høyt ambisjonsnivå og vellykket gjennomføring av miljøgata har en tydelig viking på holdning og ambisjonsnivå for andre prosjekter på stedet. Dette henger sannsynligvis særlig sammen med den økte stedsbevisstheten og stoltheten som følger i kjølvannet av et slikt prosjekt. Prosjektene har gjennomgående gitt økt ”stoppeffekt” for trafikantene, og en sterk omsetningsøkning for varehandelen. Miljøgateprosjekter med lavt ambisjonsnivå og lite vellykkede løsningsvalg ser ikke ut til å ha noen stedsutviklingseffekt, verken positiv eller negativ.

Rapporten omtaler tettstedet Batnfjordsøra i Møre og Romsdal, som fikk miljøgate i 1995. Etter opparbeidelsen har tettstedet gjennomgått en klar endring. Flere nye og påbygde forretningsbygg og boliger har kommet til i sentrum. Kommunen gir inntrykk av å ha arbeidet mer bevisst med tettstedsutforming enn tidligere. Det er utarbeidet en veileder for utforming, og ny bebyggelse holder i dag gjennomgående et høyere arkitektonisk nivå enn tidligere. To nøkkelinformanter (rådmannen og en forretningsdrivende) som er intervjuet gir uttrykk for at tettstedet har fått et betydelig løft som ikke ville vært mulig uten miljøgateprosjektet. Handel og virksomhet har klart økt. Informantene mener at bruken av stedet er endret. Tidligere dro folk stort sett videre direkte etter å ha utført sitt ærend. Nå bruker folk sentrum i større grad som et møtested, går på kafè, sitter ned ute osv. Det fremheves at det er trygt og lett å ta seg fram for eldre og barn. Det er en klar sammenheng mellom økt servicetilbud og opprusting av sentrum. Forretninger som tidligere så vidt gikk, har etter utbyggingen vist seg å ha et bra marked, og enkelte nye tilbud har kommet til. Stedet trekker flere kunder fra distriktet rundt, og flere turister og andre på gjennomreise stanser. Det har også blitt større etterspørsel etter boliger i sentrum. Rådmann og tidligere ordfører sier: ”En effekt av miljøgata er at vi har fått en kafekultur.”

Det foreligger to lokale, og relativt ferske rapporter/analyser som peker ut veien videre for Skarnes. Det er rapporten fra det såkalte ”omdømmeprojektet”, og det er stedsanalysen.

1.2 Omdømmeprojektet

Rapporten framhever viktigheten av å være seg bevisst at et sted har et omdømme, at det på sett og vis kan kalles en merkevare. For å bygge opp denne merkevaren er det nødvendig å ha visjoner og å etablere de verdiene som man ønsker at all aktivitet på stedet skal utstråle. Rapporten framhever begreper som trygt, trendy, skapende, handlekraftig, muligheter, livsglede, kulturettnettverk, mangfold, omgjengelighet, kunstprosjekter.

Prosjektet omtaler også Skarnes som en urban bygd, og trekker fram kultur mangfoldet som en styrke. Et eksempel på tiltak for å styrke bygdas omdømme er å utarbeide en visuell veileder.

1.3 Stedsanalysen

Analysen sier at stedets identitet kan styrkes og opprettholdes gjennom detaljutforming, materialvalg, farger og kvalitet i det offentlige rom. Det er viktig at utearealene utformes med høy kvalitet og med materialer som er holdbare på lang sikt. Kvalitet må gå foran kvantitet; slitte asfaltflater og utrangerte fortau vil ikke tiltrekke nye kundegrupper. Disse gruppene stiller økte krav til miljøkvalitet.

Et problem på Skarnes er at utearealet i sentrumsområdene er bygget for biler, med dimensjoner som er tilpasset dem. Lyktestolpene er for høye, parkeringsarealene for utflytende, veiene for brede. Man må skape miljøer og byrom som mer er i fotgjengerens målestokk. Et samlet, bymessig utformet sentrumsområde, med korte avstander mellom forretningene er en forutsetning for å kunne konkurrere med større sentra.

En av konklusjonene i analysen er følgende:

”Med utgangspunkt i en godkjent arealplan må det utarbeides et program for lyssetting, møblering, fortau- og gatebelegg, skilting og reklame med sikte på et miljø som kan styrke stedets ry og betydning.”

2. Eksisterende situasjon

Trafikkårene sammen med biloppstillingsplassene og annet areal som er disponert til kjøreareal opptar størsteparten av sentrumsområdet. Det er utydelig skille mellom vei og parkering. Bilen har vunnet i kampen om plassen, og arealbruken for øvrig virker tilfeldig. Stedet skjemmes av billig materialbruk og dårlig vedlikehold, men det fins også mange attraktive løsninger og eksempler på god materialbruk. I de følgende avsnittene gjengis noen inntrykk fra Skarnes.

2.1 Arkitektur

På Skarnes er det en stor variasjon i arkitektur, fra gamle laftede og panelte hus, via 60- og 70-tallshus og til helt moderne bygg.

2.2 Belegg på veiene

På veiene er det asfalt. Denne er til dels gammel, og det er også tydelig at grunnarbeidet ikke er godt nok; arealene er fulle av svanker og sprekker.

Når arbeider skal gjøres under asfalterte flater har asfalten blitt skåret vekk, og etter at arbeidene er ferdige har den blitt lappet sammen igjen med ny asfalt. Dette har etterlatt et litt rufsete inntrykk. Dersom man velger belegningsstein er det lettere å gjøre om flater uten at de ser stygge ut.

2.3 Belegg på fortau, perrong og inngangspartier

Belegget på fortauene består hovedsaklig av asfalt, men enkelte steder er det belegningsstein og skifer. Belegningssteinen er til dels gammel og slitt, mens skiferen har holdt seg bedre.

Enkelte nyere anlegg i sentrum er belagt med en kombinasjon av granitt og en rød belegningsstein. Arbeidet er skikkelig utført og granitten ser solid ut. Belegningsteinen ser imidlertid noe mer rosa ut enn teglsteinsveggene på husene, og fargen vurderes til ikke å være helt optimal.

2.4 Kantstein

Det er både brukt granitt kantstein og betongkantstein i sentrumsområdet.

Betongkantsteinen er slitt og ødelagt, og et tydelig eksempel på at dette materialet ikke har den holdbarheten, soliditeten og traustheten som Skarnes bør ha.

Granittkantene er derimot verdige, og med en patina som kler stedet.

2.5 Murer og avgrensninger

Det finnes også eksempler på betongkanter/elementer og betong avvisere, men ingen av disse er spesielt vellykkede. Murene av granittblokker er derimot solide og ordentlige.

Avgrensningen på den syd-østre enden av gangbrua er et godt eksempel på at solide materialer og godt utført håndverk står lenge, og at det ser like fint ut etter mange år.

Flotte stabbesteiner av granitt ved gangbrua

2.6 Trapper og ramper

Det er stor variasjon i utformingen av trapper og ramper, fra strekkmetall til skifer og tre. Materialbruken fungerer gjennomgående bra.

Skifertrapp i Ødegårdsvegen

Trapp og rampe av metall i Ødegårdsvegen

Det vakreste eksemplet er trappa opp til gamle Odal Sparebank. Den er sannsynligvis laget av gamle jernbanesviller. Kreosotimpregnert trevirke er riktignok kun tillatt gjenbrukt i begrenset omfang, men man ville oppnå mye av den samme effekten ved bruk av impregnert tre som beises.

2.7 Belysning

På de offentlige arealene i sentrum er det gjennomgående brukt rimelige armaturer på høye stolper. Dette er en belysning som, pga stolpehøyde og utseende, passer bedre langs store vegger.

Utenfor DnB Nor står det en litt mer dekorativ type armatur, og på stasjonsbygningen en annen og mer gammeldags type. Det eneste eksemplet på en mer moderne armatur med høyder som er tilpasset mennesker, finner man ved den nye boligblokka ved elva.

2.8 Møblering og farger

Den eksisterende møbleringen i sentrum er svært tilfeldig, både mht materialer, farger og stil. Nye anlegg har en mer helhetlig stil (se eksempel på side 14).

*Alle disse benkene står i eller i nærheten av stasjonen.
Det samme gjelder for søppelkassene.
Det virker veldig lite helhetlig.*

Hvem ønsker å sette seg ned her?

Ofte er det bare litt omtanke som skal til....

Det er mye galvanisert metall på Skarnes....

..... men også noe sortlakkert.

Fint nyanlegg med granitt, belegningsstein og sortlakkert metall. Sjøppelkurven er imidlertid en kopi av Victor Stanley's søppelkurv. Selv om prisen er relativt lik har originalen tykkere overflatebehandling og andre finesser som gjør at den holder seg pen lenger. Vi anbefaler derfor at originalen brukes (se side 26.)

2.9 Skilt

Det fins både gode og dårlige eksempler på skiltbruk på Skarnes.

Skiltet og gesimsen på taket av Parken kjøpesenter er dominerende og lite tilpasset stedets karakter. Det andre skiltet er noe bedre, men kunne ha stått i hvilket som helst tettsted i Norge. Bedre utforming har de runde skiltene av tre eller metall som vi finner ved stasjonen, fotpleien og Lystgården.

Det nye skiltet på Odal Sparebanks gamle hus er fint i dimensjonen, men det passer dårlig med en lyskasse på et slikt gammelt, fint bygg. Skilting på et slikt bygg bør gjøres med utstansede bokstaver rett på veggen, evt. med diskret lys bak. Fordi lyskassen er hvit og skriften mørk vil den også gi unødig sterkt lys og kunne virke glorete. Det hadde vært bedre med lysende bokstaver mot en mørkere bakgrunn.

Under er et eksempel på en bygning med et skilt som i januar 2009 hadde et relativt nøytralt skilt (øverste bildet). Noen måneder etter var det skiftet til et skilt med farger/uttrykk som er lite tilpasset byggets arkitektur. Dette er uheldig. Slike skilt gir mer assosiasjon til Hollywood enn Skarnes.

2.10 Vegetasjon

Den eksisterende vegetasjonen er relativt tilfeldig. Den består i hovedsak av kantvegetasjonen langs Glomma og vegetasjonen i hagene. I tillegg står det noen fine enkeltbjørker her og der, slik som ved gamle Odal sparebank.

I en hage på gnr/bnr 41/173, står det mange flotte enkelttrær, bl.a. eik og lønn.

I forbindelse med framtidige prosjekter bør det vurderes om noen av disse trærne kan bevares.

Av opparbeidede arealer i sentrum er det to områder som skiller seg ut. Det ene er parkeringsarealet og hagen ved DnB NOR. Her er det plantet Asal på parkeringsplassen. Dette området har potensial til å utvikles videre til å bli et attraktivt uteoppholdsareal. Rundt bygget ellers er det etablert flott beplantning.

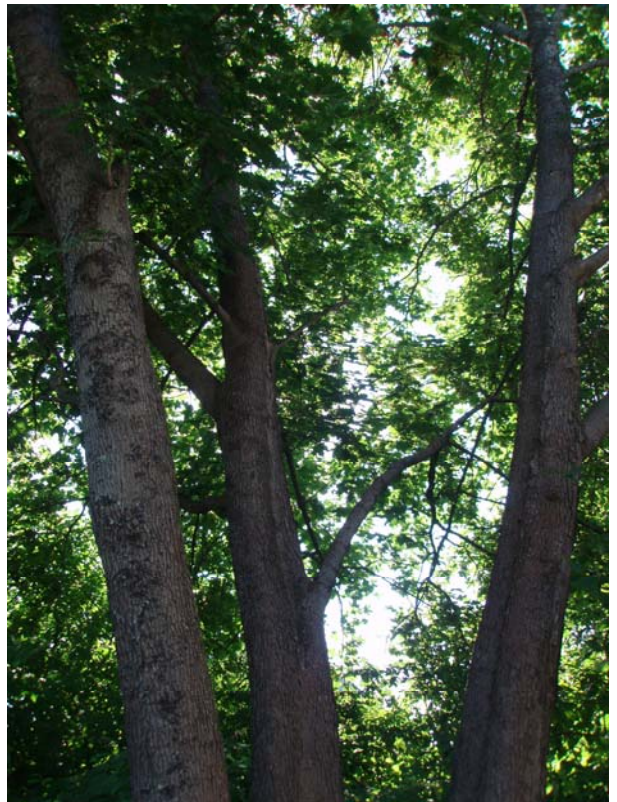

Stor bjørk ved Odal sparebank

Det andre er en liten plass som er relativt nylig opparbeidet, vist på side 13.

Parkeringsplassen ved DnB NOR, beplantet med Asal.

Noen av de flotte, store trærne i hagen på gnr/bnr 41/173.

Flotte rognetrær ved jernbaneovergangen.

Hyggelig og smakfull beplantning ved inngangen til Odal sparebank.

3. Hvilke elementer kan man bygge videre på?

Hvilke elementer er det så som skal gi Skarnes sitt spesielle særpreg, sin identitet? For å finne fram til det er det nødvendig å se på stedets historie og plassering.

Skarnes er et gammelt tettsted i et jordbrukslandskap. Det er omgitt av kornåkre, enger, skog, himmel og vann; okergult, grønt og hvitt. Folk har kommet dit med jordbruksvarer og tømmer, og det har vært dampsg, høvleri og teglverk på stedet. Jernbanen og elva har spilt en stor rolle i stedets utvikling.

Det fins derfor mange positive elementer på Skarnes som vitner om denne historien: **Trauste bygg, solide materialer, stein, jern og tre. Det er gode jordfarger, oker og grønt, det er hvitmalt panel, laftehus og gavlpryd.** Hele tiden med gygne kornåkre og traust skog som kulisser.

Disse elementene kan man med fordel bygge videre på. De kan utvikles og gi stedet en identitet. Det betyr at man må unngå for mye farger og kunstige materialer, alt som er fremmed og får Skarnes til å se ut som en amerikansk småby. Utforming og materialer kan godt være enkle, men de må være solide og rotfestet i stedets kultur og historie.

*Levende, frodig grønt.
Stein, tre og jern...*

Disse bildene viser noen av de fine elementene som fins på Skarnes. Det er bilder som viser at Skarnes har mye positivt å bygge videre på. Det er holdbare, solide elementer som bare blir vakrere etter som årene går.

4. Framtidig materialbruk i Skarnes, den urbane bygda

4.1 Arkitektur

Det vil være feil å bestemme at nye bygninger i sentrum kun skal oppføres med saltak eller flatt tak. Det som er viktig er at takformen vurderes nøye ift hvordan den vil se ut når bygningen settes ved siden av eksisterende bebyggelse. Hovedformen skal være saltak/skråtak, men andre former kan også vurderes.

Nye bygningers uttrykk bør harmonere med den gamle trehusbebyggelsen (Eurosko, Odal sparebank -se bilder i forrige kapittel).

Materiale på vegg skal være: Tre, tegl (rød, gul, hvit og grå) - gjerne kombinert tre og tegl. Farger på bygningsmassen: Hvit/antikkhvit, rødtoner, grått, okergult og grønntoner på den gule siden slik at det harmonerer med skogen bak (altså ikke blågrønt).

4.2 Belegg på veier og gater

Som belegg på kjøreveier brukes asfalt. Det lokale asfaltverket har verken spesielt lyst eller spesielt mørkt tilslagsmateriale, og asfalten blir derfor med tiden grå. På arealer med liten trafikk blir den litt mørkere enn på arealer med stor trafikk, da bitumen-massen ikke slites vekk så raskt. Asfalten bør i så stor grad som mulig kantes med lys grå granitt storgatestein satt i mørtel, 1-3 rader, etter formål og tilpasning. Denne raden kan utformes som en vannrenne mot sluk. Steinen skal ligge i plan med asfalten. Det anbefales at gangfelt heves i så stor grad som mulig. Det gir en fartsreduksjon for bilene, samtidig som det er langt bedre ift universell utforming enn vanlige gangfelt. Oppramping mot opphøyd gangfelt lages av asfalt, og selve gangfeltet males. Om ønskelig kan det brukes lyse og mørke granitt-plater, men dette krever en svært god fundamentering for at granitten ikke skal løsne.

4.3 Belegg på fortau, perrong og inngangspartier

På gangveger og fortau brukes det generelt asfalt i den sonen der man går.

Overgangssoner mot vegg, plasser og mindre arealer belegges med belegningsstein.

- Type: Tromlet betongstein med samme dimensjon som granitt storgatestein, evt granitt storgatestein.
- Farge: Grå eller gråmiks
- Mønster: Forbandt

4.4 Kantstein

Det benyttes granittkantstein av typen råhogd kantstein med fas 2x2 cm, 125 x 250 mm, fallende lengder. Radiushogd stein i kurver.

- Vis = 13 cm på kommunale veier
- Granitt type: Lys grå granitt
- Fugespesifikasjon: Mørtel
- Granitten må ha en LA-verdi som er tilstrekkelig høy, slik at den ikke sprekker og flises opp.

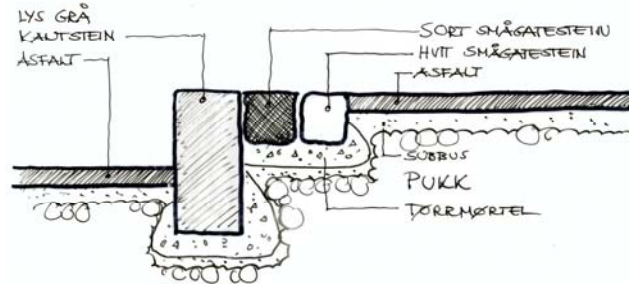
4.5 Ledelinjer og universell utforming

Det skal ikke lages opparbeidede ledelinjer ("knottestein").

Det lages i stedet naturlige ledelinjer, ved at det mellom kantsteinen mellom kjørebane og fortau legges et felt som både har en fargekontrast og en grovere tekstur enn asfalten.

Dette feltet lages av en rad sort smågatestein, og en rad hvit/lys grå smågatestein innenfor,

mot asfalten (se skisse). Steinradene settes i mørtel. Innenfor disse radene legges asfalten. Granitten må ha en LA-verdi som er tilstrekkelig høy, slik at den ikke sprekker og flises opp.

For å sikre best mulig framkommelighet for funksjonshemmede skal områder med varmekabler i bakken avsluttes mot et drenerende felt. Ramper skal være overdekket, det skal være repos på ramper og stigningsforhold iht teknisk forskrift. Trapper og andre kanter skal markeres med en avvikende farge i belegget.

4.6 Murer og avgrensninger

Murer og avgrensninger skal lages av granitt. Denne kan være råkilt eller råhogd. Der muren har en høyde og plasseres slik at den egner seg som sittekanter skal toppflaten prikkhamres.

Granitten må ha en LA-verdi som er tilstrekkelig høy, slik at den ikke sprekker og flises opp. Ved store høydeforskjeller, der det blir uforholdsmessig dyrt å lage granittmur, kan det plasstøpes mur. Der en betongmur blir spesielt synlig skal den forblendes med granitt. Alternativt kan det brukes gabioner av netting fylt med pukk/kult, men disse skal ikke brukes i sentrum eller på spesielt synlige steder ellers. Det skal ikke brukes stablemurer/blokkmurer av betong.

4.7 Belysning

Belysning av kjøreveger og gater:

- Lysarmatur tilsvarende den som er satt opp ved rådhuset
- Overflate: Gråsort, RAL 7021
- Hvitt lys med full fargegjengivelse, LED skal vurderes
- Lyspunkthøyde: 6 meter langs bilvei, 4 meter ved gangvei og i park. Mastehøyden kan justeres dersom vegens/områdets karakter skulle tilsi det og det er nødvendig for å oppnå tilstrekkelig lysstyrke.
- Mast: Tilsvarende den som er satt opp ved rådhuset Gråsort, RAL 7021
- Langs fylkesveg og riksveg skal det utføres en lysberegning for å sikre at det blir tilstrekkelig lysstyrke

4.8 Møblering

Møbleringen skal være robust og av god kvalitet, og den skal være tilpasset områdets bruk og arkitektur. Det er lagt vekt på en enkelt og god design, og alle elementer som er fundamentert i bakken skal stå stabilt, også gjennom vinteren.

Som gjennomgående farge på lysmaster og møbleringslementer benyttes Gråsort, RAL 7021. En slik farge vil være nøytral i forhold til omgivelsene og tilpasse seg ulike farger

og uttrykk i fasadene. Treverk skal være brunt og behandlet enten med olje eller royalimpregnert.

- **Trebeskyttelse:**

Der trær står i plantefelt eller plen beskyttes trærne av 2 stk. rundstokk beiset i mørk grå farge. Stokkene skal fjernes etter ca 3 år. Der trær står i belegg beskyttes trærne av trebeskyttere av metall med tilsvarende eller beslektet utseende som beskyttelsen på bildet.

- **Sykkelstativer:**

Det skal brukes sykkelstativer av metall, pulverlakkert i farge gråsort, RAL 7021, med tilsvarende eller beslektet utseende som stativene på bildet.

Stativene skal fundamenteres slik at de står støtt, også gjennom vinteren.

- **Sykkelskur/leskur:**

Som sykkelskur eller leskur skal det brukes en modell med tilsvarende eller beslektet utseende som leskuret på bildet.

Farge: Royalimpregnert brun

Stativene skal fundamenteres slik at de står støtt, også gjennom vinteren.

- **Benker:**

Det skal brukes benker med tilsvarende eller beslektet utseende som benken på bildet.

Metallet skal være pulverlakkert i farge gråsort, RAL 7021. Treverket skal være brunt.

Benkene skal fundamenteres slik at de står støtt, også gjennom vinteren.

- **Avfallsbeholdere:**

Det skal brukes avfallsbeholdere med tilsvarende eller beslektet utseende som beholderen på bildet.

Metallet skal være pulverlakkert i farge gråsort, RAL 7021.

Beholdere skal fundamenteres slik at de står støtt, også gjennom vinteren.

4.9 Skilt

Alle skilt og flaggstenger skal fundamenteres/monteres slik at de står/henger stabilt/rett.

- På Skarnes må skilt, reklameinnretninger o.l. ikke settes opp uten at bygningsrådet på forhånd har gitt samtykke. Samtykke kan bare gis inntil videre eller for et bestemt tidsrom. Skilt og reklameinnretninger skal ikke virke skjemmende i seg selv eller i forhold til omgivelsene, eller virke sjenerende.
- Skilt og reklameinnretninger skal ha moderat størrelse, utforming og farge, og skal harmonere med bygningen og miljøet forøvrig. Blinkende eller bevegelige skilt/reklameinnretninger tillates ikke.
- Skilt og reklame i form av lyskasser skal ikke benyttes. Lyskasser kan allikevel tillates i områder regulert til industri, dersom de er utført med lukket front, dvs. at bare tekst eller symboler er gjennomlyst.
- Skilt skal ikke dekke mer enn 1/4-del av bygningens horisontale fasadelengde, begrenset til 4m eller en rimelig del av fasaden som virksomheten disponerer.
- Uthengskilt skal ikke ha større bredde enn 1 meter. På fredede eller bevaringsverdige bygninger eller miljøer skal maksimum størrelse være 0.6 m².
- I næringsbygg som inneholder flere virksomheter, skal firmaenes skilt samles i en oppslagstavle. Denne kan være frittstående. Virksomhet i lokaler med fasade langs fortau eller gate med egen inngang kan ha egne skilt.
- Antallet skilt kan økes dersom virksomheten disponerer flere fasader på eiendommen langs fortau eller gate, og at det er naturlig at det settes opp skilt også mot disse. Skilt skal som hovedregel plasseres ved innganger.
- Dersom en virksomhet ønsker å sette opp flaggstenger til reklameflagg/vimpler skal det ikke være mer enn 3 stenger, og flaggene skal ha beskjeden størrelse.
- Skilt og reklameinnretninger på bygninger skal plasseres på veggflater, og tillates ikke plassert på mønet, takflater eller gesims.
- Gangsoner skal være helt fri for reklameplakater og andre hindringer (iht Håndbok 278 for UU). Tilsvarende reklame skal heller ikke settes opp mer enn 2 meter fra vegg.
- Skilt og reklameinnretninger tillates ikke plassert på gjerder eller stolper.
- Følgende skilt og reklameinnretninger er ikke tillatt:
  - Løsfotreklame i gangsoner og ferdselsårer
  - Reklame på markiser. Etter en helhetlig vurdering kan allikevel et firmanavn/logo aksepteres.

Under følger noen bilder som viser gode eksempler på skilt og skilting

De to bildene over er kopiert fra en vurdering av skilt i Storgata på Gjøvik, utarbeidet av JAF arkitekter. Link til disse dokumentene og Gjøvik kommunes skiltvedtekter:

<http://www.gjovik.kommune.no/dav/a02a075b27.pdf> og

<http://www.gjovik.kommune.no/dav/d1cf0ee3a7.pdf>

http://www.gjovik.kommune.no/eway/default.aspx?pid=277&oid=3403&trg=new_6284&MainPage_6340=6284:0:&_new_6284=3403:1638555::0:6287:1:::0:0

Tilsvarende link til Lillehammer kommunes hjemmeside om skiltvedtekter:

<http://www.lillehammer.kommune.no/artikkel/780041/5046:32703:774931:>

4.10 Vegetasjon

Det skal brukes hardfør og nøysom vegetasjon som passer til området.

I forbindelse med planting skal det også utarbeides en vedlikeholdsplan, og det skal avklares hvem som er ansvarlig for vedlikeholdet av grøntanlegget.

Trær:

Furu, bjørk (ikke i innelukkede sentrumsgater og uterom pga allergi), rogn, asal, hvitpil, lønn, lind, søyleosp og søyleeik.

Busker:

Det er spesielt viktig at buskene som plantes er nøysomme og dekker godt.

Middels høye og høye busker:

Syrin (div. sorter), amerikansk hagtorn, sibirhagtorn, sargentepile, junisøtmispel, bærsøtmispel, sibirlønn, sibirertbusk, rødkornell, hvitbladkornell, rognspirea, gullrips, skjermleddved 'Kera' og 'Marit', blærespirea (sorter), brekkavier, billardspirea, svartsurbær 'Moskva', brudespirea, blåleddved, hybridbarlind, vanlig norsk einer (sorter).

Lave busker:

Bjørkebladspirea, prinsessespirea, norrbottenspirea, rosespirea, flikkrantopp, krypbuskure, mikrobiota, lave einer-sorter (juniperus communis).

4.11 Vedlikehold og renovasjon

For at sentrumsområdene skal framstå som attraktive er det nødvendig med vedlikehold og renovasjon. Som et hovedprinsipp er den enkelte næringsdrivende ansvarlig for å vedlikeholde og rydde arealene foran sin butikk eller virksomhet. Dette inkluderer alle oppgaver som er nevnt i de punktene som følger under, dersom ikke kommunen utfører dem.

Vedlikehold av grøntarealer

- Alle beplantninger dekkes med et ca 5 cm tykt lag med oslokompost eller tilsvarende. Rundt trær legges det ca 1m² kompost, og det skal ikke vokse gras inntil stammene.
- Alle beplantninger skal følges opp med luking (sørg for å fjerne ugras FØR det frør seg) minst 4 ganger pr. sesong inntil feltet har tettet seg, deretter er det tilstrekkelig med 2 ganger pr. sesong. Rotugras sprøytes selektivt med Roundup.
- Plantefeltene må gjødsles, vannes og kalkes iht vanlige gartnerfaglige prinsipper
- Dersom man ikke innehar slik kompetanse innenfor den enkelte virksomhet anbefales det at det inngås en vedlikeholdsavtale med en anleggsgartner om driften av grøntarealene.
- Grønne fellesarealer skal driftes av kommunen etter de samme prinsippene som beskrevet over.

Vedlikehold av øvrige arealer

Også harde flater, møblering og teknisk utrustning trenger vedlikehold.

- Alle stående elementer, møblering og teknisk utrustning (flaggstenger, lyktestolper, skilt, benker, markiser, rekkverk, armaturer m.m.) skal til enhver tid være rett montert og være i funksjon. De skal holdes rene og fri for tagging.
- Harde flater skal kostes og rengjøres slik at det er rent og trivelig. Løse heller/stein skal festes, asfalthull skal tettes.

- Den enkelte næringsdrivende er ansvarlig for å plukke søppel foran sin egen virksomhet. De er også ansvarlig for å plukke opp søppel som opplagt stammer fra virksomheten, for eksempel søppel fra gatekjøkken eller tilsvarende.